III Міжнародна науково-практична конференція

III International scientific and practical conference

INTERNATIONAL HUMANITARIAN RESEARCH CENTER

25 вересня 2025 р.
м. Дніпро, Україна

September 25, 2025
Dnipro, Ukraine

Наука та освіта в умовах воєнного часу

Science and education under wartime conditions

INTERNATIONAL HUMANITARIAN RESEARCH CENTER

III Міжнародна
науково-практична
конференція

Наука та освіта в умовах воєнного часу

Матеріали

25 вересня 2025 р.

м. Дніпро, Україна

INTERNATIONAL HUMANITARIAN RESEARCH CENTER

III International
scientific and practical
conference

Science and education under wartime conditions

Proceedings

September 25, 2025

Dnipro, Ukraine

УДК 37

DOI: https://doi.org/10.64076/ihrc250925

Наука та освіта в умовах воєнного часу : матеріали III Міжнародної науково-практичної конференції / Міжнародний гуманітарний дослідницький центр (м. Дніпро, 25 вересня 2025 р.). Research Europe, 2025. 138 с.

До збірника ввійшли матеріали III Міжнародної науково-практичної конференції "Наука та освіта в умовах воєнного часу", яка відбулася 25 вересня 2025 року. Збірник розрахований на науковців, освітян, студентів, державних службовців, представників бізнесу та широку громадськість.

Робочі мови конференції: українська та англійська.

Матеріали конференції опубліковані мовою оригіналу та в обсязі, наданому авторами. Збірник відформатовано та підготовлено до публікації в уніфікованому стилі без змін змісту окремих тез доповідей. Автори несуть повну відповідальність за достовірність фактів, власних імен, цитат, статистичних даних, галузевої термінології та іншої інформації, поданої в їхніх матеріалах.

Відповідно до Закону України "Про авторське право і суміжні права", при використанні наукових ідей та матеріалів цього збірника, посилання на авторів і видання є обов’язковим.

Research Europe.org | INTERNATIONAL HUMANITARIAN RESEARCH CENTER

© Міжнародний гуманітарний дослідницький центр, 2025
© Research Europe, 2025

Офіційний сайт: researcheurope.org

UDC 37

DOI: https://doi.org/10.64076/ihrc250925

Science and education under wartime conditions : proceedings of the III International scientific and practical conference / International Humanitarian Research Center (Dnipro, 2025, September 25). Research Europe, 2025. 138 p.

The collection includes the proceedings of the III International scientific and practical conference "Science and education under wartime conditions", which took place on 25 September 2025. This collection is intended for scientists, educators, students, government officials, business representatives, and the general public.

Working languages of the conference: Ukrainian and English.

The conference proceedings are published in the original language and as submitted by the authors. The collection has been formatted and prepared for publication in a unified style, without altering the content of individual contributions. The authors are fully responsible for the accuracy of the facts, proper names, quotations, statistical data, industry terminology, and other information presented in their materials.

According to the Ukrainian Law on Copyright and Related Rights, proper citation of the authors is required when using any scientific ideas or materials from this collection.

Research Europe.org

INTERNATIONAL HUMANITARIAN RESEARCH CENTER

© International Humanitarian Research Center, 2025
© Research Europe, 2025

Official website: researcheurope.org

ЗМІСТ

. . . . . .

TABLE OF CONTENTS

СЕКЦІЯ 1. ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ ТА ІННОВАЦІЙНІ МЕТОДИКИ В ОСВІТІ

. . . . . .

SECTION 1. INFORMATION TECHNOLOGIES AND INNOVATIVE METHODS IN EDUCATION

Бичковська О. В.
Hackathon as an innovative interdisciplinary approach to English language learning for future information protection specialists. 11
Кахерський Ю. В.
Візуальні медіа як інструмент формування історичної пам’яті здобувачів освіти під час вивчення курсу "Історія державності та культури України". 13

СЕКЦІЯ 2. ШКІЛЬНА ОСВІТА

. . . . . .

SECTION 2. SCHOOL EDUCATION

Багно Н. В.
Компетентнісне навчання в НУШ. 17
Білоган Л., Калита Н.
Реалізація педагогіки партнерства в умовах сучасної початкової школи. 21
Данилів Г., Калита Н.
Формування емоційно-ціннісного ставлення учнів початкових класів до навколишнього середовища. 24

СЕКЦІЯ 3. ВИЩА ОСВІТА

. . . . . .

SECTION 3. HIGHER EDUCATION

Bilousov, S.
Transparency as the basis of trust in university–stakeholder communication. 27

Любченко О. А., Гапоченко С. Д.
Особливості викладання фізики
онлайн в умовах воєнного стану. 31

СЕКЦІЯ 4. ОСВІТА ДОРОСЛИХ

. . . . . .

SECTION 4. ADULT EDUCATION

Мороз Р. А.
Методи запобігання емоційного вигоряння практичного
психолога при здійсненні постковідної соціально-психологічної
реабілітації учасників освітнього процесу. 35

СЕКЦІЯ 5. ТОЧНІ ТА ПРИРОДНИЧІ НАУКИ

. . . . . .

SECTION 5. EXACT AND NATURAL SCIENCES

Коробчук Л. І.
Розвиток екології та агрономії як пріоритетних напрямів
науки та освіти природничих наук в умовах війни. 40
Шупранова Л. В., Барановський Б. О.,
Кармизова Л. О., Іванько І. А.
Біохімічна адаптація інвазійного виду Zizania latifolia Turcz.
порівняно з аборигенними видами до різних умов
забруднення води у річках Дніпро і Коноплянка. 42

СЕКЦІЯ 6. СОЦІАЛЬНО-ГУМАНІТАРНІ НАУКИ

. . . . . .

SECTION 6. SOCIAL AND HUMANITARIAN SCIENCES

Божок І., Пантюк М.
Громадянська компетентність у
спадщині педагогів минулого і сучасності. 45
Гончарук В. А., Кузнєцов М. О.
Екзистенційні мотиви в есеях Костянтина Москальця
та методика їх вивчення в закладах освіти. 48

Список використаних джерел

1. Громадянська компетентність // Вікіпедія https://uk.wikipedia.org/wiki
2. Концепція національно-патріотичного виховання дітей та молоді: Наказ Міністерства освіти і науки України № 641 від 16. 06.2015 р. // [Електронний ресурс] Режим доступу: pnpu.edu.ua/ua/files/vr/knpvdm16062015.doc.
3. Концепція Нової української школи// https://mon.gov.ua
4. Лозова В., Троцко Г. Теоретичні основи виховання і навчання: Навчальний посібник. 2-е вид. Харків: "ОВС", 2002. 400 с.
5. Сухомлинський В.О. Розмова з молодим директором школи. Київ. Радянська школа. 1973.
6. Ушинський К.Д. Про народність у громадському вихованні / К. Ушинський // Вибрані педагогічні твори : в 2-х т. К.: Рад. школа, 1983. Т. 1. С. 43 – 103.

Гончарук В. А.,
канд. пед. наук, доцент
кафедри української літератури,
українознавства та методик їх навчання,
Уманський державний педагогічний
університет імені Павла Тичини, м. Умань
Кузнєцов М. О.,
здобувач другого
(магістерського) рівня вищої освіти,
Уманський державний педагогічний
університет імені Павла Тичини, м. Умань

УДК 821.161.2-1.09(477.82)

ЕКЗИСТЕНЦІЙНІ МОТИВИ В ЕСЕЯХ КОСТЯНТИНА МОСКАЛЬЦЯ ТА МЕТОДИКА ЇХ ВИВЧЕННЯ В ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ

Есеїстика Костянтина Москальця є унікальним явищем в сучасній українській літературі, оскільки глибоко занурена в екзистенційну проблематику. Автор не лише торкається фундаментальних питань людського буття, а й пропонує своєрідне, часто меланхолійне, але завжди щире осмислення проблем буття і небуття, сенсу життя та самотності. Ці мотиви є наскрізними, вони формують філософське підґрунтя есеїв К. Москальця і розкривають унікальність авторського світогляду.

Підтвердження цієї думки зустрічаємо у дослідницькій роботі "Концепція людини в есеїстиці Костянтина Москальця" Тетяни Целюх: "Його есе просякнуті глибокою філософічністю та вишуканою естетичністю, у них він обстоює власну

філософську теорію "нікомуненалежності" та дотичність людини до буття" [1, с. 60]. На думку дослідниці, більша частина його есеїстики схожа на давньояпонський жанр "дзуйхіцу" ("вслід за пензлем"), що є "своєрідним синтезом письма і малювання, таким собі чорно-білим кіно, що встигає зафіксувати творення думок і перелітних вражень, тонких обрисів весняного краєвиду і барв улюбленого кімоно, снування спогадів, віршів, жартів – словом, усього, що врешті складається на повню людського життя" [1, с. 58]. За Т. Целюх, К. Москалець використовує сполохи як власну альтернативу дзуйхіцу, в яких головне – записування "стану свідомості, яка несподівано прокинулась й "рветься" на свободу" [1, с. 59]. У його сполохах спостерігаємо заглиблення у внутрішній світ людини та в неосяжне розумом буття.

Творчість Костянтина Москальця привернула увагу таких дослідників, як Т. Гавриліва, О. Гриценка, Н. Зборовської, К. Константиненко, С. Матвієнко, Н. Мельник, Т. Пастуха, Н. Пахаренко, М. Челецької. Тарас Федюк у рецензії на книгу К. Москальця "Вечірній мед" зазначає, що "…проза Москальця (а це і роман "Вечірній мед", і повісті "Зірка на ім’я Марія" та "Досвід коронації", і низка есеїв) приваблюють своєю багатоплановістю, "багатоповерховістю" смислів, не лінійністю, а швидше об’ємністю зображуваного" [2].

Вивчення означених та інших аспектів есеїстики Костянтина Москальця в освітньому процесі дозволить не тільки глибше зрозуміти творчість письменника, а й сприятиме формуванню в учнів навичок критичного мислення, філософських роздумів, саморефлексії та особистісного зростання.

Мета нашого дослідження – розкрити екзистенційні мотиви есеїв письменника та запропонувати методичні настанови щодо вивчення їх у закладах загальної середньої освіти.

Дослідниця І. Девдюк зазначає, що літературний екзистенціалізм є формою мислення, яка зосереджена на осмисленні людського існування і має давню історію. Вона вказує, що чимало творів видатних авторів, зокрема Ф. Ніцше та Ф. Кафки, пройняті "трагічним гуманізмом", що відображає болісну неповноцінність буття, і демонструють екзистенціалізм. Загалом, поняття "екзистенціалізм в літературі" може бути застосоване до творчості багатьох письменників. Покликаючись на висновки Келвіна Голла, І. Девдюк стверджує, що справді велика література завжди була і залишається екзистенційною, оскільки її головним предметом є саме буття-у-світі [3].

Ідейно-художній світ творів Костянтина Москальця має глибоку спорідненість зі східною, зокрема японською, естетичною картиною світу. Дослідниця його творчості Наталія Мельник у своїй статті вказує, що ця картина світу характеризується кількома ключовими рисами. Це здатність автора до самозаглиблення, прагнення осягнути вічні, позачасові категорії людського буття та схильність до медитації. Природа

сприймається як універсальний шлях до пізнання законів Всесвіту, а естетизм підкреслюється у виборі тем, проблем та способів їх відображення [4, с. 126].

У своїй есеїстиці Костянтин Москалець запрошує читача вийти за межі шаблонного сприйняття реальності та переоцінити стереотипні моделі мислення. Його письмо формує особистий, глибокий спосіб переживання дійсності, наголошуючи на непохитній екзистенційній аксіомі: *"суще існує"* – те, що справді є, є фундаментом людського буття. Саме через здатність розпізнавати воно – суще – у побутовому й утилітарному світі виникає глибше розуміння самого себе та оточення. Таку ідею К. Москалець формулює у творі "Роса на рівнині Адасі", де пастух Сашко, вийшовши за рамки буденних стандартів мислення, інтуїтивно відкриває зрозумілий світ тільки через глибоке буття: символ – айстру [5]. Цей момент розкриває феномен "вищої єдності" між людиною та світом, що веде до усвідомлення істинного буття [6].

Окрім цього, у своїй есеїстиці К. Москалець відзначає вразливість буття, його плинність і нерозривний зв’язок із небуттям – теми, які неодноразово повторюють його філософський задум. Есеї "Сполохи" та "Людина на крижині" зазвичай зосереджені на поверненні до такого прямого, індивідуального сприйняття, є літературним втіленням цієї філософської позиції. Таким чином, думка про те, що через сприйняття сущого ми пізнаємо світ і себе, а сама свідомість буття невід’ємна від автентичності та майже метафізичної свободи, є фундаментальною для К. Москальця. Його письмо апелює до того, щоб читач удивлявся уявному "прозрінню" через просте буття та зберігав внутрішню свободу мислення попри зовнішні тиск і ідеологічні рамки.

Вивчення творів К. Москальця у закладах загальної середньої освіти має подвійне значення: 1) літературознавче – ознайомлення з особливостями його есеїстики; 2) виховне – формування у здобувачів уміння рефлексувати, усвідомлювати власне "Я", цінність життя, свободу та відповідальність за вибір. Учителі можуть використовувати його есеї як авторські матеріали на додаток до основної програми з української літератури – особливо для середнього і старшого шкільного віку. Екзистенційна тематика К. Москальця може стати в нагоді при реалізації творчих проєктів, додаткових уроків чи факультативів.

На початку вивчення вчитель знайомить здобувачів закладів загальної середньої освіти із поняттям "есе" як жанру та основними ідеями екзистенціалізму, адаптуючи їх до вікової категорії: "Суще існує. Це – єдина істина, яку неможливо зруйнувати", "Межа між буттям і небуттям – це тільки мить", "Життя – це завжди дар, навіть якщо воно сповнене болю". Екзистенційні мотиви (плинність часу, крихкість буття, пошук сенсу, свобода вибору, співіснування життя і смерті) особливо близькі підліткам, які перебувають у процесі становлення власної ідентичності, та найефективнішу роботу над цими мотивами можна організувати зі старшокласниками.

Щоб старшокласники не просто "прочитали" тексти К. Москальця ("Людина на крижині", "Гра триває", "Постскриптум до тиші", "Келія чайної троянди", "Роса на рівнині Адасі", "Мій сон – Львів",), а прожили їх, важливо застосувати інтерактивні та рефлексивні підходи, активні методи та прийоми: дискусії "за і проти" – обговорення тез автора ("суще існує", "життя крихке, але повноцінне") з пошуком власних аргументів; метод занурення – читання вголос із паузами для коротких асоціативних нотаток ("Я відчуваю…", "Мені здається…"); щоденник рефлексій – після кожного есе учні записують власні думки про сенс життя, страхи, вибір; аналіз ситуацій – моделювання моральних дилем (напр., свобода проти відповідальності) з подальшим зіставленням із філософією автора; порівняльні паралелі – співставлення з екзистенціалістами (Серен К'єркегор, Альбер Камю, Жан-Поль Сартр), що дає міжкультурний контекст.

Здобувачам підібрані уривки з есеїв К. Москальця, щоб вони визначили, які екзистенційні проблеми там піднімаються. Напр., цитата з "Есеїв та нотатників": "Межа між буттям і небуттям – це тільки мить" (запитання: "Які почуття у вас викликає це твердження?). Також пропонуємо написати міні-есе "Моє суще існує", в якому здобувач має описати, як він розуміє власне існування у світі.

Отже, екзистенційні мотиви в есеях К. Москальця – це не просто констатація факту буття, небуття, пошуку сенсу та самотності. Це глибинний, щирий та багатогранний діалог із фундаментальними питаннями людського існування, що запрошує читача до власної рефлексії. Його філософія просякнута меланхолійною мудрістю, яка знаходить сенс і красу навіть у плинності та самотності. Інтеграція вивчення цих мотивів у навчальну програму ЗЗСО за допомогою запропонованих підходів і методів дозволяє не лише сформувати відповідні компетентності у здобувачів, а й сприяє їхньому духовному та особистісному зростанню.

Список використаних джерел

1. Целюх Т. М. Концепція людини в есеїстиці Костянтина Москальця. DSpace at KDPU. URL: https://surl.lu/yzgami (Дата звернення: 23.08.2025).

2. Зразкова інтелектуальна проза: рецензія Тараса Федюка на книгу Костя Москальця, BBC. URL: https://www.instagram.com/p/DFm8kdZtYmJ (дата звернення: 24.08.2025).

3. Девдюк І. Екзистенційний дискурс в українській та британській прозі міжвоєнного періоду: монографія. Івано-Франківськ: Видавець Кушнір Г. М., 2020. 484 с.

4. Мельник Н. Свобода і творчість як шлях до пізнання буттєвих смислів (за есеєм Костянтина Москальця "Місяць милування місяцем"). *Літератури світу: поетика, ментальність і духовність.* 2019. № 13. С. 123–129.

5. Сполохи (збірка). Костянтин Москалець. URL: https://chtyvo.org.ua/authors/Moskalets_Kostiantyn/Spolokhy_zbirka (дата звернення: 25.08.2025).

6. Читати книгу – "Сполохи [Літературна критика та есеїстика]". URL: https://readukrainianbooks.com/4366-spolohi-literaturna-kritika-ta-eseyistika-kostjantin-vilovich-moskalec.html (дата звернення: 25.08.2025).